

JAV SAUGUMO PRIORITETŲ TRANSFORMACIJA - IŠ VAKARŲ Į RYTUS

Sudėtingos derybos

Birželio mėnesio susitikimo tarp Lenkijos prezidento Andrzej Duda ir JAV prezidento Donaldo Trumpo metu nebuvo paskelbta konkrečių karių dislokavimo skaičių ar pranešta apie naujai pasirašytas sutartis, ką ir pranašavo įvairūs medijų šaltiniai. [Žiniasklaida](#) įvardino kelis dislokavimui Lenkijoje galimus vienetus - V sausumos pajėgų korpuso vadovybę (šiuo metu dislokuotą Kentucky valstijoje), JAV oro pajėgų 480 eskadrilę ir bent dalį išvedamųjų pajėgų iš Vokietijos. Spėjama, jog Lenkijos gynybos ministerija tiesiog nespėjo susitarti bei suderinti sąlygų su amerikiečių puse.

Rugpjūčio pradžioje Lenkijos žiniasklaidoje pasirodė daug nepatvirtintos [informacijos](#) apie naujo Varšuvos - Vašingtono susitarimo užkulnius ir aplinkybes. Skelbiama, jog sudėtingiausias derybų aspektas buvo SOFA (teisinis dislokuotų karių statusas). Šaltiniai teigia, kad amerikiečiai norėjo kuo greičiau susitarti dėl naujų sąlygų bei paskelbti apie naują susitarimą, taip užtvirtindami žinią apie karių išvedimą iš Vokietijos.

Taip pat šaltiniai praneša, jog amerikiečiai siuntė signalus Varšuvai, kad jei greitai metu nepavyks pasiekti konsensuso, JAV ims svarstyti apie didesnių karinių vienetų dislokaciją kitose Vakarų Europos valstybėse.

Liepos 29 d. JAV gynybos sekretorius Mark Esper oficialiai [paskelbė](#) apie 12 tūkst. karių išvedimą iš Vokietijos - apie 6.4 tūkst. karių grįš atgal į JAV (su galimybe ir pasirengimu būti dislokuotiems į Europą), o 5.6 tūkst. bus perdislokuoti į kitas Europos valstybes. M. Esperis pabrėžė, jog yra galimybė JAV pajėgas bei korpuso lygio vadavietes Lenkijoje dislokuoti rotaciniu pagrindu, tačiau su sąlyga, kad bus pasiektas abipusis Varšuvos ir Vašingtono susitarimas.

Gali būti, kad M. Espero pareiškimas tapo lūžio tašku derybose. Jau liepos 31 d. ryte JAV ambasadorė Georgette Mosbacher Twitteryje paskelbė, jog derybos dėl sutarties yra baigtos, liko tik teksto [redagavimai](#). Įdomu pažymėti, jog ambasadorė paviešino pareiškimą anksčiau nei Lenkijos pusė - gynybos ministras ►

Mariusz Błaszczak paskelbė apie pasiektą susitarimą tik po kelių valandų. Netrukus Esperis patvirtino apie užbaigtas derybas tarp Vašingtono ir Varšuvos.

Susitarimas

Rugpjūčio pirmoje pusėje buvo paskelbta, kad sutarties pasirašymo ceremonija vyks minint 100-ąsias „Stebuklo prie Vyslos“ metines. Į ceremoniją atvyko JAV diplomatijos šefas Mike Pompeo bei JAV karininkijos kadras. Galiausiai dokumentas įgavo Enhanced Defence Cooperation Agreement (Susitarimas dėl glaudesnio bendradarbiavimo gynybos srityje) pavadinimą. Sutartis įtvirtina A. Dudos ir D. Trumpo 2019 m. susitarimą.

Sutartis iš esmės pakeičia Lenkijoje esančių JAV karinių pajėgų pobūdį, didina atgrasymo, reagavimo galimybės bei pakeičia amerikiečių jėgos balansą regione. Ženkliai didėja amerikiečių karinio personalo skaičius (dislokuos mažiausiai 5.5 tūkst.) bei didėja pajėgų rūšių įvairovė. Pagal sutartį šių karių buvimas bus pagrįstas rotacijos pagrindu, **tačiau ilgalaikis ir neterminuotas**. Taip pat prie esamos divizijos lygio vadovybės JAV dislokuos ir V Korpuso priešakinę vadovybę, kuri bus atsakinga už visus rytiniame NATO flange esančius JAV vienetus bei atsakys už šį operacijų regioną.

Sutartyje yra numatytos **bent 7 dislokacijos vietas**, bet Nacionalinio Saugumo Biuro vadovas Paweł Soloch yra **minėjęs**, kad amerikiečiams bus prieinamos net apie 20 karinės infrastruktūros vietovių - praktiškai visi poligonai, keli oro uostai ir kiti kariniai objektai. Įdomu kad pagal šiuos pranešimus kai kurie objektai yra šalies rytuose - **vietovės, kurių amerikiečiai ilgą laiką vengė**.

Skelbiamos dislokacijos vietos:

Poznanė - JAV priešakinės divizijos lygio vadovybė;

Drawsko Pomorskie - Kovinio Mokymo Centras bendram JAV ir Lenkijos naudojimui;

Wrocław-Strachowice - karinių oro pajėgų logistikos centras bei bepiločių orlaivių kontrolės centras;

Łask - bepiločių orlaivių kontrolės centras;

Powidz - oro pajėgų kovos brigada, bataliono kovinės paramos bei logistikos dalinių, specialiųjų pajėgų objektas;

Lubliniec - specialiųjų pajėgų objektas;

Żagań/Świętoszów - šarvuotos brigados kovinės grupės daliniai;

V korpuso vadovybės dislokacijos vieta yra neatskleista.

Lenkija savo ruožtu neš didelę **finansinę atsakomybę**, preliminarūs metiniai Varšuvos kaštai siekia apie 500 mln. zlotų (apie 114 mln. eurų). Pagal šį susitarimą Lenkija neš visišką finansinę naštą už naujos infrastruktūros statymą ir dalinai finansuos jos priežiūrą. Į minėtą kainą įeina nemokamas JAV karių apgyvendinimas, maitinimas, nustatytas metinis degalų kiekis, sistemos palaikymas saugyklose, JAV naudojamos infrastruktūros parama ir apginklavimas. Błaszczak **pažymėjo**, kad amerikiečių dislokacijos bazėms **negalios eksteritorialumo principas** - lenkų pareigūnai turės teisę įeiti ir patikrinti JAV kontroliuojamas teritorijas. Naujai sukurta infrastruktūra bus Lenkijos vyriausybės nuosavybė net JAV pajėgų atsitraukimo atveju.

JAV karių juridinis statusas **bus parentas** NATO SOFA 1951 m. sutartimi, priimta visų NATO valstybių. Pagal šią sutartį priimančios šalys atsisako pirmenybės teisinuose ginčuose, kurie yra susiję su tarnyba, o su tarnyba nesusijusių nusižengimų atveju pirmenybė teikiama priimančiai šaliai. Šaltiniai skelbė, kad sunkiausias Varšuvos - Vašingtono derybų aspektas buvo susijęs su SOFA jurisdikcijos ribomis. **Pagal naują EDCA sutartį Lenkija turės galimybę sulaukyti ir teisti JAV personalą**, jei šis padaro ne tarnybos rémuose padarytus nusižengimus, **tačiau turės apie tai pranešti JAV pusei ir gauti sutikimą**. Tokiais atvejais atsiranda galimybė nesutarimams dėl pačios sąvokos "tarnybos rémai" apibrėžimo. ►

Sutarties svarba ir pasekmės

Nevertėtų manyti, kad karių skaičiaus padidinimas 1 tūkst., yra nereikšmingas. Ši sutartis galimai apibrėžia naują JAV įsitraukimo etapą ne tik Lenkijoje, bet ir visame rytiniame NATO regione, sukuria naujus rėmus glaudesniai gynybiniam bendradarbiavimui bei didesniai bendrų karinių pratybų skaičiui. Įmanoma įžvelgti, kad JAV tam tikru laipsniu persiorientuoja iš pasyvios, atgrasymo rolės į labiau angažuotą rolę, pasiruošusią realiems karo teatro veiksmams. V korpuso priešakinės vadovybės perkėlimas yra reikšmingas tuo, kad tokiu būdu JAV turės galimybę krizės ar karo grėsmės atveju perkelti bei sutelkti visą korpuso dydžio karinį vienetą - iki [20 tūkst. karių](#), su daugybės technikos ir paramos dalinių. Šios galimybės JAV ankščiau neturėjo - amerikiečių pajėgos buvo sutelktos tik atgrasyti, o ne potencialiai pajėgų koncentracijai ir priešiškių pajėgų sulaukymui.

Taip pat labai svarbus yra bemaž trigubas vietovių, prie kurių JAV galimai turės prieigą, padidėjimas. Toks staigus vietovių skaičiaus kilimas galimai patvirtina V korpuso priešakinės vadovybės dislokavimo priežastis - papildomų vietų daug didesnėms pajėgoms nei formaliai numatyta sutartyje paruošimas. Tai savo ruožtu reikštų, kad amerikiečiai ruošia visą aibę dislokavimui (pagrindinių, atsarginių ir krizinėms situacijoms) numatytų vietovių, kurias būtų galima aktyvuoti esant rimtų manevrų poreikiui ar koviniam naudojimui.

Be abejo, svarbus ir Lenkijos dėmuo. Svarbu pabrėžti, kad iš Vokietijos išvedami JAV kariniai vienetai **nepateks į Lenkija**, bet bus dislokuoti kitose Vakarų Europos šalyse. Birželio susitikime tarp Lenkijos ir JAV prezidentų, A. Duda akcentavo kokią didžiulę svarbą JAV pajėgos užima užtikrinant Europos kontinento saugumą ir stabilumą bei primygtinai prašė D. Trumpo nesumažinti karių kontingento Vokietijoje, kadangi tai kenkia visos Europos saugumui.

Nors antagonizmą tarp Varšuvos ir kitų Vakarų Europos sostinių netrūksta, Lenkija supranta, kad saugumas, ypač Rytų Europoje, yra nedalomas, tad karių skaičiaus mažinimas Vokietijoje tiesiogiai atsiliepia ir Lenkijai bei kitoms NATO šalims.

Sunku yra nuspėti, ar sprendimas į Lenkiją karinius dalinius perdislokuoti ne iš Vokietijos, o iš JAV yra Varšuvos nuopelnas ar ne, bet matomas Varšuvos siekis išlaikyti JAV karinius ne tik pačioje Lenkijoje bet ir kitose Europos valstybėse. Per birželio mėn. susitikimą su D. Trumpu A. Duda dėjo pastangas parodyti, kad Varšuvos glaudesnis dialogas nėra nukreiptas prieš Vakarų Europos šalis, ypač Vokietiją.

Andrzej Kohut, Jogailaičių Klubo analitikas, teigia, jog JAV yra svarbiausias Lenkijos saugumo garantas, tačiau paskutiniu metu yra matomi Vašingtono bandymai naudoti Varšuva kaip spaudimo priemonę prieš "senas" Europos valstybes, o tai tiesiogiai prieštarauja Lenkijos interesams.

"Susidūrusi su įtampa tarp Vašingtono ir Berlyno, Lenkija turėtų vengti vienareikšmiškų ryšių su viena ar kita puse ir pabrėžti, kad toliau remia glaudų transatlantinį bendradarbiavimą." - [Andrzej Kohut](#).

Reikia nepamiršti, kad JAV bazės ir instaliacijos Vokietijoje nuo 1990 m. [nebuvo](#) skirtos konvencinei Vokietijos teritorijos gynybai, o verčiau veikė kaip logistikos, vadovybės bei paramos centrai JAV operacijoms Afrikos ir Vidurio Rytų regione. Geras pavyzdys yra Ramstein Oro pajėgų bazė, kuri tapo svarbiausia JAV pajėgų instaliacija perkeliama karius iš Europos į kitus operacijų laukus. Tad galima teigti, kad JAV pasirinkimas perkelti korpuso vadovybę toliau į rytus reiškia tam tikrą JAV buvimo Europoje filosofijos pokytį - Europa nebebus laikina stotele amerikiečiams vykstant į kitus operacijų regionus; tuo tarpu investicijos Lenkijoje reiškia kuriamus pamatus didesniai ir intensyvesniai JAV veikimui Rytų Europoje. ■